

Sprawozdanie z Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Edukacja niesłyszących – wczoraj, dziś i jutro. W 100-lecie kształcenia Głuchych w Łodzi”, 20–21.03.2015 r., Łódź

Joanna Kobosko

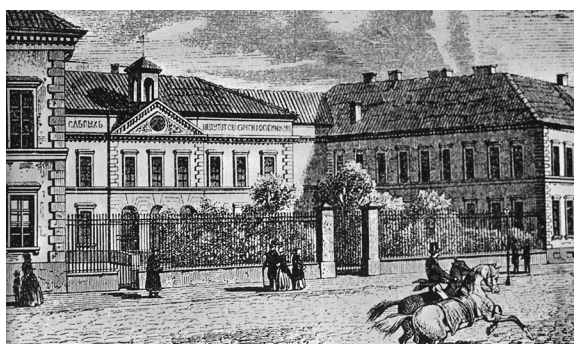
Instytut Fizjologii i Patologii Słuchu, Światowe Centrum Słuchu, Klinika Rehabilitacji, Warszawa/Kajetany

Adres autora: Joanna Kobosko, Światowe Centrum Słuchu, Klinika Rehabilitacji, ul. Mokra 17, Kajetany, 05-830 Nadarzyn, e-mail: j.kobosko@ifps.org.pl

Konferencję, uświetniającą obchody 100-lecia kształcenia Głuchych¹ w Łodzi, ale też mającą na celu zwrócenie uwagi na współczesne problemy, wobec jakich staje edukacja dzieci głuchych i słabosłyszących w Polsce, zorganizowano przy współudziale: Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi, Ośrodka Szkolno-Wychowawczego nr 4 dla Dzieci Niesłyszących i Słabosłyszących w Łodzi oraz Oddziału Łódzkiego Polskiego Związku Głuchych. Miejszem obrad była Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi.

Obrady odbywały się w czterech blokach tematycznych: Część I – Tradycje kształcenia głuchych, Część II – Dziecko głuche w szkole dla głuchych, Część III – Dziecko głuche w szkole masowej, Część IV – Psychospołeczne i komunikacyjne aspekty edukacji głuchych. W ramach konferencji uczestnicy mieli możliwość uczestniczenia w warsztatach poświęconych następującym zagadnieniom: „Polski język migowy (PJM)” (prowadzące: Edyta Tomasiak i Justyna Rechowicz, PZG Oddział Łódzki), „Czym jest audyzm?” (prowadząca: Paulina Romanowska), „Doskonalenie pomocy dydaktycznych w pracy z niesłyszącymi” (prowadzący: Maciej Kowalski ze Spółdzielni Socjalnej FADO), „Pedagogika twórczości w pracy z dziećmi niesłyszącymi” (prowadzące: Dorothea Combrzyńska-Nogała i Małgorzata Małolepsza ze SOSW nr 4 dla Dzieci Niesłyszących i Słabosłyszących w Łodzi) oraz „Artykuł 24 Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych w praktyce” (prowadzący: Piotr Kowalski i Karolina Kucharska z Fundacji Rozwoju Edukacji Głuchych).

Pierwszego dnia obrady plenarne rozpoczął wykład prof. Bogdana Szczepankowskiego, który obecnie piastuje funkcję przewodniczącego Polskiej Rady Języka Migowego, wprowadzający w historię edukacji głuchych i języka migowego w Polsce, która jak dotąd nie została jeszcze opisana. Jak wskazał prelegent, historia edukacji dzieci głuchych

Pierwsza szkoła dla głuchych na ziemiach polskich – Instytut Głuchoniemych w Warszawie (1860 r.)

od początku była równocześnie historią sporu o metody komunikowania się z dzieckiem głuchym, a w szczególności o to, czy i w jakim zakresie stosować język migowy w procesie nauczania i wychowania. Twórcą pierwszej znanej szkoły dla niesłyszących dzieci, Instytutu Głuchoniemych w Paryżu powstałego w 1770 r., był francuski opat Charles Michel de l'Épée (1712–1789). W szkole tej stosowano metodę nauczania wykorzystującą język migowy. Pierwszą z kolei szkołę dla głuchych na ziemiach polskich – Instytut Głuchoniemych w Warszawie – założył ks. Jakub Falkowski w 1817 roku. Przełomowym wydarzeniem w edukacji dzieci głuchych okazał się Kongres Mediolański w 1880 roku, na którym przyjęto rezolucję o usunięciu ze szkół dla głuchych języka migowego oraz niesłyszących nauczycieli. W rezultacie w Polsce, tak jak w wielu krajach, zabroniono stosowania w nauczaniu języka migowego; tak było aż do 1985 roku, chociaż „po cichu” wielu nauczycieli próbowało posługiwać się językiem migowym. W 1965 roku prof. Bogdan Szczepankowski po raz pierwszy opisał zasady „systemu językowo-migowego”²,

¹ Pisownia dużą literą G na wzór tradycji amerykańskiej odnosi się do modelu głuchoty, w którym ludzie głusi uznawani są za mniejszość językową i kulturową, natomiast pisownia małą literą g wskazuje na audiologiczne kryterium głuchoty, tj. posiadanie jej w stopniu znacznym bądź głębokim.

² Zainteresowani zagadnieniem systemu językowo-migowego w Polsce mogą zapoznać się z artykułem Piotra Wojdy pt. „Sztuczne języki migowe. Geneza, struktura i zastosowanie polskich odmian: systemu językowo-migowego i języka miganego” opublikowanym w tym numerze „Nowej Audiofonologii”.

Prof. Bogdan Szczepankowski wprowadza uczestników w historię edukacji głuchych w Polsce

istniejącego początkowo pod nazwą „polska metoda kombinowana”. Jednakże przez wiele lat nie można było przekonać władz oświatowych do wprowadzenia języka migowego do szkół dla głuchych. Dopiero po ogłoszeniu raportu UNESCO w sprawie alternatywnych podejść do nauczania głuchych (1984 r.) i po wizycie Wacława Kura, przedstawiciela Ministerstwa Oświaty i Wychowania, w szkole dla głuchych Manilla w Sztokholmie, gdzie osiągnano znakomite efekty dydaktyczne, wykorzystując język migowy, w 1985 roku Ministerstwo wyraziło zgodę na stopniowe wprowadzanie języka migowego jako środka pomocniczego w nauczaniu, lecz w formie systemu językowo-migowego. Jak komentuje prof. Bogdan Szczepankowski, nie ulega jednak wątpliwości, że to właśnie dzięki wprowadzaniu do szkół systemu językowo-migowego wyraźnie podniósł się poziom nauczania. Zmiany w edukacji dzieci głuchych w latach 2014–2015 zapowiada rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 grudnia 2014 r., w którym po raz pierwszy wskazano wprost, że zajęcia z nauki języka migowego będą mogły być prowadzone na każdym etapie edukacyjnym, zgodnie z potrzebami głuchych uczniów w wymiarze do 3 godzin tygodniowo. Opracowywane będą także adaptacje bezpłatnych podręczników do kolejnych klas szkół podstawowych na potrzeby uczniów niesłyszących, uzupełniane płytami DVD z nagraniami w polskim języku migowym (PJM).

Historii kształcenia niesłyszących w Łodzi został poświęcony referat dr Elżbiety Woźnickiej z Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi, w którym odwołano się do dziejów szkoły dla głuchych w Łodzi, obecnego OSWG nr 4 dla Dzieci Niesłyszących i Słabosłyszących, od chwili powstania, poprzez lata drugiej wojny światowej, aż do chwili obecnej.

W myśleniu o rozwoju optymalnych modeli edukacji dzieci głuchych, także w Polsce, nie sposób pominąć perspektywę, z jakiej patrzą na te zagadnienia rodzice dzieci głuchych i słabosłyszących, wśród których ok. 95% to osoby słyszące. Psychologiczne uwarunkowania podejścia większości słyszących rodziców do edukacji dwujęzycznej (prowadzonej równoległe w języku migowym jako pierwszym oraz języku fonicznym jako drugim języku) głuchej dziecka – były przedmiotem wystąpienia dr Joanny Kobosko z Instytutu Fizjologii i Patologii Słuchu w Warszawie. Otwartości słyszących rodziców wobec edukacji dwujęzycznej dzieci głuchych sprzyja: (1) pozytywna adaptacja do głuchoty dziecka, w tym przepracowanie traumy doświadczonych wskutek zdiagnozowania u dziecka głuchoty, (2)

Uczestnicy konferencji podczas przerwy

„oswajanie z głuchotą”, co oznacza m.in. propagowanie rzetelnej wiedzy i różnych form aktywności, umożliwiających poznanie i zbliżenie się do środowiska ludzi Głuchych, a przez to widzenie w edukacji dwujęzycznej pozytywnej opcji dla dzieci głuchych, (3) umożliwienie kontaktu z innymi słyszącymi rodzicami, którzy wybrali dwujęzyczny model nauczania i wychowania, a także tymi, którzy zdecydowali o wyłącznie fonicznym modelu edukacji, (4) umożliwienie kontaktu z osobami g/Głuchymi, już dorosłymi, które reprezentują różne drogi i wybory edukacyjne i życiowe, (5) akceptacja zmian zachodzących w świecie, które wyraża symbolicznie połączenie idei „implantu ślimakowego” i „języka migowego” jako uzupełniających się, służących lepszemu życiu osoby g/Głuchej w świecie, a nie wykluczających się wzajemnie.

Realizatorzy projektu, którego celem było opracowanie adaptacji podręcznika dla I klasy „Nasz elementarz” do pracy z dziećmi niesłyszącymi, podzielili się swoimi doświadczeniami i uwagami z przebiegu podjętych działań i ich efektów. Prezentację przedstawił dr Paweł Rutkowski z Pracowni Lingwistyki Migowej Uniwersytetu Warszawskiego w imieniu zespołu uczestniczącego w pracach: dr Małgorzaty Czajkowskiej-Kisil, mgr Joanny Lachety, mgr Agnieszki Bajewskiej-Kołodziejak, mgr Małgorzaty Skuzy z Instytutu Głuchoniemych w Warszawie. W pracach adaptacyjnych nad elementarzem, uwzględniających m.in. specyfikę funkcjonowania poznawczego dziecka głuchego, wykorzystano wiedzę na ten temat, którą zasygnalizował uczestnikom konferencji dr Piotr Tomaszewski z Uniwersytetu Warszawskiego w referacie: „Co wiemy, a czego nie wiemy o rozwoju dziecka głuchego?”

Profesor Kazimiera Krakowiak z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II dzieliła się refleksjami popartymi wieloletnim doświadczeniem, dotyczącymi „Kontekstualnych czynników popularności metod wychowania językowego osób z uszkodzeniami narządu słuchu w aspekcie metod rzetelnego pomiaru ich skuteczności”. Jeden z wniosków prelegentki odnosił się do istniejącej sytuacji w naszym kraju, a dotyczył stwierdzenia braku rzetelnych sposobów i narzędzi oceny efektywności różnych metod stosowanych w nauczaniu językowym dzieci głuchych, a za tym idzie brak indywidualizacji i standardów wychowania językowego. Jej zdaniem mamy coraz częściej do czynienia z utratą autonomii specjalistów wobec różnych form marketingu obecnego również w tej sferze.

Problem poczucia tożsamości w aspekcie umiejętności komunikacyjnych młodzieży z uszkodzeniami słuchu poruszony został przez dr Agnieszkę Dłużniewską z Akademii Pedagogiki Specjalnej oraz dr Aleksandrę Borowicz i dr Renatę Kołodziejczyk z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Autorki wykorzystały w badaniach skalę N. Glickmana, służącą do oceny identyfikacji osób głuchych ze środowiskiem ludzi Głuchych, Słyszających, Głuchych i Słyszających, bądź ambiwalencji, która przejawia się tym, że dana osoba g/Głucha nie przynależy w swoim poczuciu ani do ludzi Głuchych, ani do Słyszających. Okazało się na przykład, że spośród badanych, niesłyszających i słabosłyszających studentów uczelni wyższych 40% deklaroowało identyfikację z ludźmi słyszącymi.

Odpowiedzi na pytanie, czy edukacja włączająca dziecka głucheego zawsze jest najlepszą opcją edukacyjną, szukała mgr Katarzyna Pęczek, nauczycielka matematyki z SOSW nr 4 dla Dzieci Niesłyszających i Słabosłyszających nr 4 w Łodzi w wystąpieniu „Edukacja włączająca w kontekście kształcenia dzieci niesłyszających”.

Podczas konferencji obecni byli także przedstawiciele innych krajów. O edukacji dwujęzycznej w Czechach mówili Iva Rindova i Petr Vysuček z Ośrodka dla Dzieci Niesłyszających w Hradec Králové. Natomiast o roli języka migowego w edukacji dzieci głuchych mówiła Kristina Ericsson, nauczycielka ze szkoły dla dzieci głuchych Virginska Gymnasiet w Szwecji. Jej wystąpienie odtworzono z nagrania wideo, gdyż prelegentka tym razem nie mogła osobiście uczestniczyć w konferencji.

Drugi dzień obrad rozpoczął wykład dr hab. Doroty Podgórskiej-Jachnik z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy pt. „Głusi – edukacja a emancypacja”, podczas którego można było zapoznać się z historią emancypacji osób g/Głuchych w różnych sferach życia, zwłaszcza w edukacji, na tle emancypacji innych grup społecznych czy mniejszościowych. Rezultaty badań, obejmujących głuchych i słabosłyszających studentów wyższych uczelni, prezentowała dr Joanna Kossewska z Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie w wystąpieniu pt. „Perspektywa temporalna w kontekście zasobów osobowych osób głuchych”.

O idei wprowadzenia nauki języka migowego jako elementu kultury oraz drogi poznania społeczności i języka Głuchych w szkołach dla słyszących, opowiadała zebrany dr inż. Joanna Bałach-Frankiewicz ze Szkoły Podstawowej w Osieku. Z kolei zagadnienie „Wykorzystania przestrzeni w kształceniu i wychowaniu niesłyszających” podjęła

w swoim wystąpieniu dr Iwona Jagoszewska z Uniwersytetu Wrocławskiego. „Technice programowania języka w terapii dzieci niesłyszających” została poświęcona prezentacja dr Zdzisławy Orłowskiej-Popek z Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie.

Ważnym tematem, przedstawionym w wystąpieniu przygotowanym przez mgr Małgorzatę Zgodę z Instytutu Fizjologii i Patologii Słuchu, były „Osiągnięcia szkolne dzieci korzystających z implantu ślimakowego kończących szkołę podstawową”. W analizach uwzględniono dzieci głuche, bez dodatkowych niepełnosprawności, którym w latach 1997–2001 wszczepiono implant ślimakowy. Okazało się m.in., że: w grupie dzieci zaimplantowanych do 2,5 roku życia 60% uczyło się w szkołach ogólnodostępnych; w grupie dzieci głuchych, które otrzymały implant ślimakowy do 4,5 roku życia, 40% pobierało naukę w szkołach ogólnodostępnych; w grupie dzieci głuchych, zaimplantowanych do 7 roku życia, 37% uczyło się w szkołach ogólnodostępnych, a spośród tych, którzy otrzymali wszczep ślimakowy powyżej 7 roku życia, 40% kształciło się w szkołach ogólnodostępnych.

Ciekawym uzupełnieniem podejmowanych zagadnień związanych z edukacją osób głuchych były osobiste i zawodowe doświadczenia niesłyszających nauczycieli – prezentowała je mgr Anna Michalska z Zespołu Szkół Specjalnych nr 42 w Zabrze. O możliwościach dostępu osób głuchych do nauki na poziomie uczelni wyższych mówiła mgr Małgorzata Talipska z Pracowni Lingwistyki Migowej Uniwersytetu Warszawskiego. Osobisty głos w dyskusji stanowiło wystąpienie niesłyszającej studentki Marii Olejniczak pt. „Ogromne znaczenie i rola komunikacji między trzema światami na bazie osobistych doświadczeń”, a także Krzysztofy Ciepłuch, studentki psychologii, wolontariuszki Oddziału Łódzkiego PZG, koordynatorki projektu „Deaf Do Art – Pozytywne Wibracje”. Dzieci głuche mają też swój udział w realizacji programu Telewizji Polskiej „Supelkowe ABC”, przeznaczonego dla dzieci niesłyszających i ich rodziców, który prezentowała autorka i pomysłodawczyni tego programu mgr Monika Kalinowska oraz jedna z realizatorek zaangażowanych w jego powstawanie, mgr Joanna Łazowska-Szczecińska z SOSW nr 4 dla Dzieci Niesłyszających i Słabosłyszających w Łodzi.

Konferencji towarzyszyła gorąca atmosfera dyskusji i zaangażowanie uczestników do ostatniej chwili jej trwania. Występ Pantonimy ze SOSW nr 4 dla Dzieci Niesłyszających i Słabosłyszających uświetnił uroczystą kolację i spotkanie wszystkich tych, którym nieobojętne są dalsze losy edukacji osób g/Głuchych w Polsce.